

II MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH ZAKONA

1. Zakon o javnom informisanju

1.1. Implementacija Zakona o javnom informisanju, obrađena je, jednim delom i kroz odeljak o slobodi izražavanja.

1.2. Dnevni list Kurir objavio je 14. septembra senzacionalistički tekst o amaterskom pornografskom snimku, koji navodno kruži Jagodinom, a čiji je akter, po tvrdnjama Kurira, sveštenik Srpske pravoslavne crkve iz Jagodine, Ivan J. List prenosi izjavu sveštenika Ivana J, koji tvrdi da je policiji prijavio da su ga anonimne osobe ucenjivale tražeći novac da video-snimak ne bi pustili u javnost, kao i da osoba na snimku nije on. U tekstu se tvrdi i da su Ivana J. crkvene vlasti stavile pod zabranu sveštenoslužnja, do utvrđivanja svih činjenica. Kurir je je snimak postavio na svoj Internet sajt, dok su u štampanom izdanju objavljene fotografije. Jedna od fotografija objavljenih u štampanom izdanju lista, je fotografija sveštenika koji nije Ivan J, za koga Kurir tvrdi da je akter porno snimka, već Ivan Cvetković, paroh crkve Svetog apostola Jakova, u selu Dublje kod Jagodine, koji se u tekstu uopšte ne pominje. Kurir je kasnije objavio izvinjenje Ivanu Cvetkoviću.

Objavljivanje filma ličnog karaktera, bez pristanka lica koje je takav film snimilo, ili na koga se film odnosi, odnosno bez pristanka lica koje je prikazano na filmu ili bez pristanka drugog lica čiji se pristanak po zakonu traži i time osetno zadire u lični život tog lica, ima ozbiljne krivičnopravne implikacije, budući da može predstavljati krivično delo neovlašćeno objavljivanje i prikazivanje tuđeg spisa, portreta i snimka iz člana 145. Krivičnog zakonika, za koje je zaprećena kazna do dve godine zatvora.

S druge strane, na terenu Zakona o javnom informisanju, povreda prava na privatni život daje osnov oštećenome da tužbom od odgovornog urednika javnog glasila zahteva da snimak kojim se dira u privatni život ne objavi, da ga preda, ukloni ili uništi, da oštećenome naknadi materijalnu i nematerijalnu štetu, kao i da presudu objavi u javnom glasilu. Zakon izričito predviđa i da oštećeni može od osnivača javnog glasila tužbom zahtevati i deo dobiti ostvarene objavljivanjem, srazmerno tome koliko je upotreba podataka ili snimka iz njegovog privatnog života doprinela ostvarenju dobiti. Pravila, koja u ovom slučaju definitivno nisu poštovana, a koja se tiču objavljivanja informacija iz privatnog života i snimaka lika ili glasa pri čijem objavljivanju se može zaključiti o kom licu je zapravo reč, sadržana su u Zakonu o javnom informisanju, vrlo su precizna i opšte primenljiva, uz jedan izuzetak. Naime, Zakon

predviđa da su nosiocima državnih i političkih funkcija ograničena prava na zaštitu privatnosti koja imaju lica na koja se odnosi informacija, ako je informacija važna za javnost s obzirom na činjenicu da lice na koje se odnosi informacija vrši određenu funkciju, kao i da je to ograničenje srazmerno opravdanom interesu javnosti u svakom konkretnom slučaju. Opšte pravilo je da je za objavljivanje neophodan pristanak, i to kako lica čijeg se privatnog života informacija tiče, odnosno lica čije reči, lik odnosno glas sadrži, tako i onoga lica kome je informacija, odnosno snimak namenjen, odnosno onoga na koga se odnosi, ako bi objavljivanjem bilo povređeno pravo na privatnost ili koje drugo pravo i tog lica. Pristanak dat za jedno objavljivanje, za određeni način objavljivanja, odnosno za objavljivanje u određenom cilju, ne smatra se pristankom za ponovljeno objavljivanje, za objavljivanje na drugi način, odnosno za objavljivanje za druge ciljeve. Ako je lice koje daje pristanak umrlo, umesto njega ga daju bračni drug umrlog, deca od navršene šesnaeste godine života samostalno, roditelji ili braća i sestre, pravno lice čiji je umrli bio učesnik (organ, član, zaposleni) kada se informacija odnosno zapis tiče njegovog učešća u tom pravnom licu, odnosno lice koje je za to odredio umrli. Izuzetno, informacija iz privatnog života, odnosno snimak, može se objaviti bez pristanka lica na koje se odnosi, ako:

- je to lice informaciju, odnosno snimak, namenilo javnosti,
- se informacija, odnosno snimak, odnosi na ličnost, pojavu ili događaj od interesa za javnost, naročito ako se odnosi na nosioca državne ili političke funkcije, a objavljivanje je važno s obzirom na činjenicu da lice obavlja tu funkciju,
- je lice svojim ponašanjem dalo povoda za objavljivanje informacije, odnosno zapisa,
- je informacija saopštena, odnosno zapis načinjen u javnoj skupštinskoj raspravi ili u javnoj raspravi u nekom skupštinskom telu,
- je objavljivanje u interesu pravosuđa, bezbednosti zemlje ili javne bezbednosti,
- se lice nije protivilo pribavljanju informacije, odnosno pravljenju zapisa, iako je znalo da se to čini radi objavljivanja,
- je objavljivanje u interesu nauke ili obrazovanja,
- je objavljivanje potrebno radi upozorenja na opasnost (sprečavanje zarazne bolesti, pronalaženje nestalog lica, prevare i slično),
- se zapis odnosi na mnoštvo likova ili glasova (navijača, koncertne publike, demonstranata, uličnih prolaznika i slično),
- se radi o zapisu s javnog skupa,
- je lice prikazano kao deo pejzaža, prirode, panorame, naseljenog mesta, trga, ulice ili kao deo sličnog prizora.

2. Zakon o radiodifuziji

2.1. Implementacija Zakona o radiodifuziji, u ovom izveštaju, u jednom delu biće obrađena i kroz odeljak koji se bavi monitoringom rada nadležnog regulatornog tela, Republičke radiodifuzne agencije.

2.2. Republička radiodifuzna agencija objavila je 1. septembra listu lica kojima je izdata dozvola za emitovanje televizijskog i radio programa na osnovu javnog konkursa za područje regiona i lokalna područja. Na listi se nalaze 34 emitera.

Podsećamo, Savet Republičke radiodifuzne agencije doneo je, u martu ove godine, odluku o raspisivanju Javnog konkursa za izdavanje dozvola za emitovanje radio i/ili televizijskog programa, i to jedne lokalne dozvole za televiziju i dve regionalne i 50 lokalnih dozvola za radio. Obaveza javnog objavljivanja liste lica kojima je izdata dozvola za emitovanje programa je obaveza Republičke radiodifuzne agencije utvrđena članom 53. stav 1. tačka 7) Zakona o radiodifuziji.

3. Zakon o elektronskim komunikacijama

Zaštitnik građana i Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti pokrenuli su 30. septembra pred Ustavnim sudom Srbije postupak ocene ustavnosti člana 128. stav 1. i stav 5. Zakona o elektronskim komunikacijama, kao i člana 13. stav 1. u vezi sa članom 12. stav 1. tačka 6) i člana 16. stav 2. Zakona o Vojnobezbednosnoj agenciji i Vojnoobaveštajnoj agenciji. U predlogu se ukazuje da su osporene odredbe Zakona o elektronskim komunikacijama nesaglasne sa Ustavom Republike Srbije, jer dozvoljavaju primenu posebnih mera kojima se odstupa od tajnosti pisama i drugih sredstava komunikacije, ne samo na osnovu sudske odluke, već i bez nje - kada je takva mogućnost propisana zakonom, odnosno na zahtev nadležnog državnog organa. Osporenim odredbama Zakona o Vojnobezbednosnoj agenciji i Vojnoobaveštajnoj agenciji propisuje se da VBA na „osnovu naloga direktora VBA ili lica koje on ovlasti“ primenjuje posebne postupke i mere među kojima je i „tajni elektronski nadzor telekomunikacija i informacionih sistema radi prikupljanja podataka o telekomunikacionom saobraćaju i lokaciji korisnika, bez uvida u njihov sadržaj“. Osporenim odredbama Zakona o Vojnobezbednosnoj agenciji i Vojnoobaveštajnoj agenciji propisuje se i da Vojnobezbednosna agencija „ima pravo na dobijanje informacija od telekomunikacionih operatora o korisnicima njihovih usluga, obavljenoj komunikaciji, lokaciji sa koje se obavlja i drugih podataka od značaja za rezultate

primene posebnih postupaka i mera“. Navedene informacije, po mišljenju Zaštitnika građana i Poverenika, zadiru u privatnost pisama i drugih sredstava komuniciranja, odnosno Vojnobezbednosna agencija ne može imati „pravo“ na njih bez odluke suda.

Podsećamo, Zakon o elektronskim komunikacijama, u članu 128. stav 1. predviđa da je svaki telekomunikacioni operator dužan da zadrži podatke koji se odnose na vrstu komunikacije, njen izvor i odredište, početak, trajanje i završetak, identifikaciju korisničke opreme, uključujući i mobilnu korisničku opremu, a radi sprovođenja istrage, otkrivanja krivičnih dela i vođenja krivičnog postupka, u skladu sa zakonom kojim se uređuje krivični postupak, kao i za potrebe zaštite nacionalne i javne bezbednosti Republike Srbije, u skladu sa zakonima kojima se uređuje rad službi bezbednosti Republike Srbije i rad organa unutrašnjih poslova. U stavu 5. istog člana propisano je da je operator dužan da zadržava podatke tako da im se bez odlaganja može pristupiti, odnosno da se bez odlaganja mogu dostaviti na zahtev nadležnog državnog organa. Predlogom za ocenu ustavnosti se ukazuje da navedeni propisi nisu usklađeni sa odredbom člana 41. Ustava Republike Srbije, kojim je zajemčena tajnost pisama i drugih sredstava komuniciranja, uz odstupanja koja su dozvoljena samo na određeno vreme i samo na osnovu odluke suda. Ono što posebno zabrinjava jeste činjenica da je Ustavni sud Republike Srbije, 28. maja 2009. godine, doneo Odluku kojom je utvrdio da odredba člana 55. stav 1. ranije važećeg Zakona o telekomunikacijama nije u saglasnosti s Ustavom. Zakon o telekomunikacijama prestao je da važi usvajanjem Zakona o elektronskim komunikacijama, a njegovim članom 128. stav 1. zakonodavac je praktično pokušao da izigra Odluku ustavnog suda iz 2009. godine, usvajajući novu odredbu koja je po svojoj suštini odgovarajuća odredbi za koju je ranije utvrđeno da je neustavna, odnosno vraćajući nivo zaštite ljudskih prava na stanje pre citirane odluke Ustavnog suda od 28. maja 2009. godine. Posledice spornih odredbi Zakona o elektronskim komunikacijama po medije, o čemu smo u svojim ranijim izveštajima već pisali, ogledaju se, pre svega, u mogućnosti da se praćenjem listinga odlaznih i dolaznih poziva novinara, lakše otkrivaju izvori njihovih informacija, te da se na taj način izigrava odredba Zakona o javnom informisanju koja novinarima priznaje pravo na zaštitu izvora.